

***ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА***

Бацуровська І.В.

***ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ В УМОВАХ
МАСОВИХ ВІДКРИТИХ ДИСТАНЦІЙНИХ КУРСІВ***

Монографія

Житомир

2016

УДК 378.147.15:378.22

ББК 74.580

Б 316

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 8 від 25.03.2016 р.).

Рецензенти:

Антонова О.Є., доктор педагогічних наук, професор завідувач кафедри педагогіки. Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Будак В.Д., доктор технічних наук, професор, ректор Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського, доктор наук, професор, член-кореспондент Академії педагогічних наук України

Кушнір В.А., доктор педагогічних наук, професор кафедри математики Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка.

Бацуровська І.В.

Б 316 Освітньо-наукова підготовка магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів: монографія. / І.В.Бацуровська.– Херсон: Грінь Д.С., 2016.–514 с.

У монографії розглядаються теоретичні, методичні та організаційно-технічні основи освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів. Уточнено понятійний апарат проблеми дослідження та розкрито особливості освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах розбудови інформаційного суспільства, окреслено методологічні підходи до розвитку професійної компетентності магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів. Визначено особливості, становлення і розвиток та засоби реалізації масових відкритих дистанційних курсів у вищих навчальних закладах. Розроблено експериментальну модель підготовки магістрів до освітньо-наукової діяльності в умовах масових відкритих дистанційних курсів, критерії, показники та рівні готовності магістрів до освітньо-наукової діяльності в умовах цих курсів, а також педагогічні умови освітньо-наукової підготовки магістрів. Запропоновано нормативне забезпечення та організаційні і методичні засади освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах цих курсів.

Монографія може бути корисною для аспірантів, докторантів, викладачів, студентів, слухачів, які цікавляться проблемою освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів.

ISBN 978-966-930-095-9

© ЖДПУ ім. Івана Франка, 2016
Бацуровська І.В., 2016

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МАСОВИХ ВІДКРИТИХ ДИСТАНЦІЙНИХ КУРСІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	9
1.1. Характеристика категоріально-поняттєвого поля дослідження	9
1.2. Методологічні підходи дослідження проблеми освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсах. ...	43
1.3. Становище та розвиток масових відкритих дистанційних курсів за кордоном	68
Висновки до першого розділу	96
РОЗДІЛ 2. СУТНІСТЬ ТА АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ОСВІТНЬО- НАУКОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ В УМОВАХ МАСОВИХ ВІДКРИТИХ ДИСТАНЦІЙНИХ КУРСІВ	99
2.1. Сутність освітньо-наукової підготовки магістрів	99
2.2. Особливості використання масових відкритих дистанційних курсів в освітньо-науковій підготовці магістрів	126
2.3. Аналіз стану організації використання масових відкритих дистанційних курсів в університетах світу	139
2.4. Засоби реалізації масових відкритих дистанційних курсів у вищих навчальних закладах	155
Висновки до другого розділу	192
РОЗДІЛ 3. МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ДО ОСВІТНЬО- НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ МАСОВИХ ВІДКРИТИХ ДИСТАНЦІЙНИХ КУРСІВ	195

3.1. Експериментальна модель підготовки магістрів до освітньо-наукової діяльності в умовах масових відкритих дистанційних курсів.....	195
3.2. Сутність, структура, критерії, показники та рівні готовності магістрів до освітньо-наукової діяльності в умовах масових відкритих дистанційних курсів.....	230
3.3. Педагогічні умови освітньо-наукової підготовки магістрів.....	249
Висновки до третього розділу.....	272
РОЗДІЛ 4. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ В УМОВАХ МАСОВИХ ВІДКРИТИХ ДИСТАНЦІЙНИХ КУРСІВ.....	274
4.1. Організаційні засади освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів	274
4.2. Нормативне забезпечення освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів	288
4.3. Методичні засади освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів.....	323
Висновки до четвертого розділу.....	377
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	380
ЛІТЕРАТУРА.....	384
ДОДАТКИ.....	430

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні відкриті освітні технології стали важливим чинником і засобом підвищення ефективності функціонування всіх сфер освітньої діяльності. Особлива роль у процесі створення і використання масових відкритих дистанційних курсів належить системі європейської освіти. Міжнародний досвід інформаційно-технологічного забезпечення відкритих освітніх напрямів передбачає перегляд концепції створення стабільної і ефективною освітньої системи, розвиток компетентності педагогічних кадрів, готовність фахівців займати в майбутньому соціальний рівень, адекватний сучасним європейським здібностям і кваліфікації. На це звертається увага в законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державній програмі «Вчитель», «Національній доктрині розвитку освіти в Україні в XXI ст.», «Декларації про європейський простір для вищої освіти».

Розвиток сучасного суспільства, перехід його до відкритих освітніх технологій породжує нові проблеми. Знання стають основною рушійною силою розвитку наукового суспільства, основним капіталом і тим самим визначають вектор освітнього розвитку майбутнього фахівця та способи їх практичного застосування. Невпинне збільшення масових відкритих освітніх обсягів спонукає до необхідності приведення рівня освітньо-наукової підготовки магістрів у відповідність до поставлених вимог, пошуку нових форм і методів підвищення практичної значимості результатів освітнього та наукового процесу у вищому навчальному закладі.

Масові відкриті дистанційні курси по стратегічних проблемах освіти називають відкритою освітньою системою XXI століття. Сьогодні

у світі вона домінує. Актуальність впровадження масових відкритих дистанційних курсів в освітньо-наукову підготовку магістрів полягає в тому, що результати суспільного прогресу, раніше зосереджені у сфері технологій сьогодні концентруються в інформаційній сфері. Наступила ера масової відкритої дистанційної освіти. Етап її розвитку зараз можна характеризувати як телекомунікаційний. Це галузь спілкування, інформації і знань. Виходячи з того, що наукові знання магістрів застарівають дуже швидко, необхідне їх постійне вдосконалення. Масові відкриті дистанційні курси дають можливість створення систем безперервної самоосвіти, загального обміну інформацією з представниками науки країни та всього світу, незалежно від тимчасових і просторових поясів. Крім того, масова відкрита дистанційна освіта розширює можливості освітньої та наукової підготовки магістрів у процесі проходження практик та стажування у віддалених районах країни і за кордоном. Таким чином студенти магістратури мають можливість реалізувати свої права на освіту і отримання освітньої та наукової інформації. Саме ця система може найбільш адекватно і гнучко реагувати на потреби наукового суспільства. Виходячи з вищезгаданих чинників можна стверджувати, що масові відкриті дистанційні курси увійдуть до ХХІ століття як найефективніша система підготовки і безперервної підтримки високого кваліфікаційного рівня магістрів.

У ході аналізу психолого-педагогічної літератури не виявлено спеціальних праць, у яких системно висвітлено результати дослідження освітньо-наукової підготовки магістрів, застосування у цьому процесі масових відкритих дистанційних курсів. Встановлено, що окремі питання щодо використання масових відкритих дистанційних курсів розглянуто лише побіжно, у процесі виявлення інших проблем підготовки фахівців. Водночас зазначимо, що вивчення наукових і документальних джерел з досліджуваної проблеми, а також практики роботи вищої педагогічної школи свідчить про наявність суперечностей

між важливістю організації й особливостями використання дистанційних технологій навчання в процесі освітньо-наукової підготовки магістрів та нерозробленістю цілісної концепції як системи взаємозв'язаних прийомів, форм, методів організації навчального процесу, об'єднаної єдиною концептуальною основою, цілями і завданнями відкритої дистанційної освіти, що створює сукупність необхідних умов для освітньої та наукової підготовки магістрів. Виявлено суперечності між:

- соціальним замовленням на ґрунтовну освітньо-наукову підготовку магістрів, формування їхньої інформаційної культури і традиційним спрощенням розуміння процесу підготовки магістра як схеми нагромадження ним наукових та дослідницьких знань;
- вимогою комп'ютеризації та інформатизації освітньо-наукових знань і фрагментарністю змісту відкритої освіти;
- завданнями індивідуально особистісного сприймання наукової інформації й традиційними підходами до організації навчання;
- значними обсягами освітньої та наукової інформації і невідповідними організаційно-методичними умовами її засвоєння студентами магістратури у вищих навчальних закладах;
- недостатньо розвинутою відкритою інформаційною інфраструктурою вищої педагогічної школи і необхідністю активізації навчального процесу в умовах парадигми відкритої масової освіти;
- необхідністю оволодіння студентами фундаментальними науковими знаннями, тенденцією посилення питомої ваги їх самостійної роботи та самоорганізації у контексті положень Болонської декларації та недостатніми темпами розроблення й використання у самостійній роботі відкритих освітніх технологій.

Подолання цих суперечностей потребує теоретичного опрацювання й експериментального обґрунтування концептуальних

положень та нових моделей і методик освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів.

Одним із найважливіших компонентів розвитку сучасних інформаційних технологій є створення та використання відкритих освітніх систем підготовки майбутніх магістрів. Попит на такі технології стрімко зростає. Активно розробляються та впроваджуються системи подання аудіовізуальної інформації. Нагальними постають проблеми створення комп'ютерних словників національних мов, машинного перекладу з однієї мови на іншу тощо. Це насамперед пов'язано з розвитком глобальності масової відкритої освіти і підвищенням рівня комп'ютеризації та інформатизації управління всіх сфер людського життя. Проте зміст і методика таких систем навчання потребує подальшого вдосконалення і наукового обґрунтування.

Пропонована монографія містить узагальнення результатів дослідження автора, проведеного протягом 2013-2015 рр. У ній розглядається низка проблем, пов'язаних з теоретичними, методичними основами освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів.

Одержані результати дослідження дозволяють стверджувати, що освітньо-наукова підготовка магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів набуває ефективності за умов: розгляду освітньої та наукової підготовки студентів магістратури як педагогічної системи, що передбачає концептуальну єдність педагогічних, психологічних, соціальних, економічних, загально-гуманітарних і методичних компонентів; індивідуального підходу до поетапного формування у магістрантів готовності до розвитку себе як фахівця в сучасних відкритих освітніх технологій; органічного поєднання у процесі освітньо-наукової підготовки магістрів традиційних, комп'ютерно-орієнтованих методик; традиційних і дистанційних відкритих форм навчання.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МАСОВИХ ВІДКРИТИХ ДИСТАНЦІЙНИХ КУРСІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

1.1. Характеристика категоріально-поняттєвого поля дослідження

Освіта в Україні, як і в інших розвинених країнах, вважається однією з найважливіших цінностей людства. Вона має багатовікову історію, національні традиції та високий авторитет у світі. В Україні розвинена багатофункціональна система вищої освіти, яка має гнучку ступеневу структуру освітньо-кваліфікаційних рівнів та узгоджується із структурами освіти більшості розвинених країн світу, визнана Радою Європи, Європейською Комісією ЮНЕСКО та багатьма іншими впливовими міжнародними організаціями. Розвиток національної системи вищої освіти базується на новому рівні законодавства та сучасних можливостях методології, що забезпечує новий якісний рівень підготовки фахівців, розширення академічної й професійної мобільності

випускників, демократизацію принципів навчання й виховання молоді, входження України у світове співтовариство [3; 23; 132]. Розглянемо детальніше такі дефініції як «освіта», «наука» та «підготовка».

Поняття освіти досить складне й багатоаспектне. У джерелах науково-педагогічної літератури можна виявити три концепції трактування терміну «освіта». Перша – освіта як процес, друга – як результаті третя – як процес і результат засвоєння знань, умінь і навичок. Розглянемо більш детально зазначені концепції.

Першу концепцію трактування терміну «освіта» підтримують такі вчені, як І.А. Барбашова, С.С. Вітвицька, В.Г. Кремень, І.Я. Лернер, В.Л. Ортинський та ін. Філософський словник розкриває поняття освіта як соціальний інститут, що виконує функції підготовки і включення індивіда в різні сфери життєдіяльності суспільства, залучення його до культури даного суспільства [140].

Дослідник І.А. Барбашова у своїх працях зазначає, що освіта – це процес створення інтелекту та накопичення ментального досвіду, який є основою інтелектуальної зрілості [4; 8]. В її розумінні освіта є процесом засвоєння знань, набуття умінь і навичок, необхідних у професійній діяльності та трансформація цінностей.

На думку С.С. Вітвицької освіта є процес саморозкриття людини протягом всього її життя. В підсумку і виходить завершений образ саме цієї людини. Вона вважає освіту є цілеспрямованим процесом удосконалення і навчання в інтересах людини, суспільства, держави, що супроводжується констатацією досягнення громадянином встановлених державою освітніх рівнів [28].

Слід зазначити, що освіта – це єдиний цілеспрямований процес виховання і навчання, що є суспільно значущим благом і здійснюваний в інтересах людини, суспільства і держави. Сукупність придбаних знань, умінь, навичок, ціннісних установок, досвіду діяльності та компетенції певного обсягу та складності спрямовуються в цілях інтелектуального,

духовно-морального, творчого, фізичного та професійного розвитку людини, задоволення її освітніх потреб та інтересів[25; 34].

В енциклопедії надається визначення освіти як цілеспрямованого процесу виховання і навчання в інтересах людини, суспільства, держави, що супроводжується констатацією досягнень. Рівень загальної і спеціальної освіти обумовлюється вимогами виробництва, станом науки, техніки і культури, а також суспільними відносинами [54].

У своїх працях А.П. Авдєєнко та М.Т. Білуха вважають, що освіта цілісно охоплює процес цілеспрямованого формування особистісних якостей людини. До таких процесів відносяться виховання, навчання та розвиток [2; 14].

Дослідник Н.П. Волкова наголошує на тому, що освіта є не що інше як індивідуальна культура. Освіта досягається за рахунок систематичного і цілеспрямованого навчання і виховання, яке ніколи не буває завершеним і на певних етапах свого розвитку переходить в самоосвіту [35]. Тобто освіта – це процес як розвитку так і саморозвитку людини, що залежить від оволодіння соціально вагомим досвідом людства і втілений у знаннях, уміннях, творчій діяльності та емоційно-ціннісному ставленні до світу.

Зміст поняття "освіта" на основі аналізу людської культури за І.Я. Лернером можна розглядати як сукупність:

- системи знань про природу, суспільство, техніку, людину, космос, що розкриває картину світу;
- досвіду здійснення відомих для людини способів діяльності;
- досвіду творчої діяльності з розв'язання нових проблем, що забезпечує розвиток здатності в людини подальшого розвитку культури, науки й суспільства;
- досвіду ціннісного ставлення до світу [329].

Педагог В.Л. Ортинський вважає освіту необхідною умовою збереження і розвитку матеріальної та духовної культури людства [96, с.66-67]. Він зазначає, що знання, засвоєна інформація допомагають людині зорієнтуватися в навколишньому світі. Засвоєні способи діяльності, уміння забезпечують відтворення навколишнього світу. Досвід творчої діяльності припускає перенесення раніше засвоєних знань у нову ситуацію, самостійний аналіз проблеми, можливість альтернативи її розв'язання, комбінування раніше засвоєних способів у новий тощо. Індивід, що не засвоїв досвіду творчої діяльності, не спроможний творчо перетворювати дійсність. Енциклопедична освіченість людини зовсім не гарантує творчого потенціалу.

Академік С.У. Гончаренко під освітою розуміє духовне обличчя людини, яке складається під впливом моральних і духовних цінностей, що є надбанням її культурного кола, а також процес формування людини [38; с.241-242]. Автор зазначає, що для реалізації цього процесу має існувати соціальний інститут, цілісна саморозвивальна система установ і закладів, діяльність яких залежить від соціально-економічного, політичного устрою суспільства.

Закордоном термін «освіта» також трактують як процес набуття певних знань та досвіду. Кембріджській словник представляє освіту як процес надання або придбання загального знання, розвиток сили мислення і судження, і взагалі підготовка себе чи інших інтелектуально для зрілого життя [66].

Колумбійська енциклопедія термін «освіта» трактує як формальний або неформальний процес, який формує потенціал дозрівання людини. Освіта є свідомим зусиллям людського суспільства для додання навичок та способів мислення та вважається необхідним елементом для соціального функціонування. Методи навчання часто відображають ставлення суспільства. В основу авторитарних методів, як

правило покладено догми, в той час як демократичні системи можуть підкреслити свободу думки [71].

Британський словник представляє наступне визначення терміну «освіта». Це процес набуття систематичних знань людиною, а також підготовка до соціального життя придбана в результаті цього процесу [17].

Слід зазначити, що є прихильники і **другої концепції** трактування терміну «освіта». У їх роботах зазначається, що освіта є результатом навчання. У буквальному сенсі це означає сформованість образів, закінчених уявлень про досліджувані явища та предмети [94].

Освіта – це індивідуальна культура різних видів діяльності і спілкування людини, якій він опановує на основі цілеспрямованої і цілісної системи навчання і виховання, яка на певних етапах свого розвитку переходить в самоосвіту. Освіта є введення людини у світ культури на різних етапах її життя. Це «введення» здійснюється в різних формах і видах. Якщо осмислити і оцінити результати освіти, то в найзагальнішому вигляді їх можна охарактеризувати як оволодіння культурою різних видів діяльності і спілкування [76].

В роботах зарубіжних дослідників представлено ще п'ять визначень терміну освіти:

- акт або процес надання або придбання загальних знань і розвитку сили мислення і судження;
- акт або процес надання або придбання певних знань і навичок для отримання професії;
- ступінь, рівень, або вид навчання;
- результат, отриманий за допомогою команд, навчання або дослідження;
- наука чи мистецтво навчання [243; 285].

Освіта – це наявний обсяг систематизованих знань, умінь, навичок, способів мислення, якими оволодіє людина. Освіченим прийнято називати того, хто опанував певним обсягом систематизованих знань, звик логічно мислити, виділяючи причини і наслідки. У своєму словнику І.К. Білодід та ін. зазначають, що освічена людина має освіту, комплекс засвоєних різнобічних знань, грамотна та обізнана [134].

Педагог В.Г.Крисько також розглядає освіту як результат навчання і виховання. Автор зазначає, що освіта є результатом пошуку і засвоєння людиною певної системи знань, навичок і вмінь. Результат цього засвоєння, має бути вираженим у певному рівні розвитку пізнавальних сил, а також теоретичній і практичній підготовці людини [329].

Результатом освіти є всебічний розвиток особистості, тобто формування людини, що має широкі і стійкі знання, навички та вміння, що поєднує в своїй діяльності фізичну і розумову працю, що виробляє матеріальні і духовні блага для суспільства, гармонійно розвиненої у фізичному і духовному відношенні, активного громадського діяча з високими моральними ідеалами, розвиненим естетичним смаком, різнобічними матеріальними та духовними потребами.

Слід зазначити що є і прихильники **третьої концепції** трактування терміну «освіта», якої ми також будемо дотримуватись. В найзагальнішому визначенні прихильників зазначеної концепції освіта – це процес і результат засвоєння людиною систематичних знань, умінь і навичок, розвиток розуму та почуттів, формування світогляду та пізнавальних інтересів. Освіченою людиною в такому розумінні можна назвати людину, яка володіє загальними ідеями, принципами і методами, що визначають загальний підхід до розгляду різноманітних фактів і явищ та володіє високим рівнем розвинутих здібностей, умінням застосовувати набуті знання до частинних випадків. Освічена людина має фундаментальні знання і здатна швидко й правильно застосовувати їх у конкретному випадку. Відтак можна стверджувати,

що поняття освіта передбачає не лише знання, уміння й навички як результат навчання, але й уміння критично мислити, творити, оцінювати з моральних позицій все навколишнє [15; 35; 68].

Відомі педагоги такі, як З.І. Слєпкань та В.В. Ягупов зазначають, що освіта озброює людину системою інтелектуальних і практичних навичок і вмінь, що дозволяють їй вирішувати будь-які проблеми, що виникають в житті і професійній діяльності. У процесі отримання освіти людина накопичує досвід емоційно-вольового ставлення до навколишнього світу, до інших людей, що дає їй можливість, з одного боку, самовдосконалюватися, розвивати свою психіку і внутрішній світ, і з іншого – підтримувати взаємовигідні відносини з соціальним середовищем [133; 153]. Нарешті, в ході освіти людина накопичує досвід творчої діяльності, необхідний для вирішення різноманітних проблем життя. Головний критерій освіченості – системність знань і системність мислення, які проявляються в тому, що людина здатна самостійно відновлювати відсутні ланки в системі знань за допомогою логічних міркувань.

Також дефініцію «освіта» можна визначити як процес і результат залучення людини до знань про світ, цінностей, досвіду, накопиченому попередніми поколіннями. Освіту можна розглядати в трьох аспектах. По-перше, це цілісна система знань людини про світ, підкріплена відповідними навичками в різних сферах активності. По-друге – це цілеспрямоване навчання особистості, формування у неї певних знань і навичок. І по третє це система соціальних інститутів, що забезпечують допрофесійної і професійне навчання. Метою освіти є прилучення людини до переконань, ідеалів і цінностей більшої частини суспільства. [27; 58].

Дослідник І.І. Драч під освітою розуміє процес і результат засвоєння системних знань і способів пізнавальної діяльності. До освіти він відносить і формування світогляду. Вплив, який чиниться на

моральний вигляд особистості в процесі освіти, вчений розглядає як виховну частину [49]. Причому в поняття «освіта» включається крім навчання, також і виховання особистості.

«Освіта в Україні як демократичній державі повинна орієнтуватися насамперед не на потреби господарчі, а на потреби людські, враховуючи у такий спосіб і проблеми господарчі», – підкреслює І.А. Зязюн. «Сенс та ціль освіти – людина у постійному розвитку, її духовне становлення, гармонізація її відносин з собою та іншими людьми, зі світом.... Система освіти створюється для людини, функціонує і розвивається в її інтересах, слугує повноцінному розвитку особистості і в ідеалі її призначення – щастя людини»[61]. Освіта є суспільно організованим і нормованим процесом. Його результат і постійна передача попередніми поколіннями наступного соціального значущого досвіду, забезпечує становлення особистості і є її генетичною програмою і соціалізацією. Освіта – це водночас і процес, і результат завершеного навчання [74; 113].

У підручнику з прикладної педагогіки П.М. Щербань термін освіта визначається як процес і результат засвоєння певної суми знань, навичок, умінь. Причому автор наголошує, що істотною умовою успіху освіти є самоосвіта. [29; 152].

Ми будемо дотримуватись такого визначення терміну освіти: освіта – це процес і результат систематичного і цілеспрямованого засвоєння певного обсягу знань, умінь і навичок, яке на певних етапах свого розвитку може інтегруватись з самоосвітою та набувати наукового рівня.

Підструктурною ланкою освіти є вища освіта. Вища освіта забезпечує фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку, здобуття громадянами освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей, удосконалення

наукової та професійної підготовки, перепідготовку та підвищення їх кваліфікації.

Сучасна вища освіта – це система професійної підготовки різних спеціальностей і профілів, що характеризується фундаментальністю, універсальністю, гуманітарною і науково-дослідною спрямованістю. Ця система припускає орієнтацію студентів факультетів, відділень чи спеціалізацій на освоєння загальнотеоретичних, спеціальних, психологічних знань, оволодіння науково-дослідними і практичними навичками і вміннями для того, щоб творчо оперувати ними при вирішенні проблемних задач [16; 19; 384].

Освіта у вищій школі спирається на ряд принципів, зумовлених вимогами до підготовки фахівців. Серед них можна виділити такі [25; 77; 84; 114]:

1. Принцип фундаменталізації, що виявляє собі в ході впровадження в навчальний процес теорії високого ступеня спільності, що має підвищену інформаційну ємність і універсальну застосовність. Фундаментальність означає глибоке засвоєння наукових основ професійної діяльності в сполученні з практичним оволодінням нею, формуванням системи загальнонаукових теоретичних знань, способів діяльності.

2. Принцип інтегративності, що визначається в органічному зв'язку і взаємопроникненні елементів теоретичної, науково-дослідної, практичної підготовки студентів. Сучасний рівень науки формує зміст загальнотеоретичної, спеціальної, психолого-педагогічної підготовки фахівця, а професійна практика задає основні параметри моделі діяльності майбутнього фахівця конкретного профілю. Інтегрованість вищої освіти – це перехід від аналітичного підходу у викладанні кожної навчальної дисципліни до синтезуючого, заснованого на міждисциплінарних цілемотиваційних, змістовних, процесуальних і

методичних функціональних зв'язках усіх наук, які вивчаються у вузі [331;342;346].

3. Принцип універсалізації, що спрямований на формування у студентів різносторонніх педагогічних знань і способів діяльності, професійних і особистісних якостей на основі взаємодії і гармонізації властивостей шкільної з елементами університетської педагогічної освіти: змісту, структури, функцій. Універсалізація виявляється в системному характері діяльності викладачів і студентів, теоретичних і практичних занять, навчальної, наукової і практичної роботи, навчально-методичних, технічних засобів і технологій навчання.

4. Принцип професіоналізації, що передбачає послідовність загальної спрямованості всієї навчально-виховної, науково-дослідної діяльності студентів і викладачів на вивчення дисциплін загальнонаукового, спеціального і професійного циклів у контексті майбутньої професії. Професіоналізація припускає створення позитивного ставлення до процесу підготовки педагога в університеті, а також врахування тенденцій системи середньої, середньо-спеціальної і вищої освіти і випереджальний характер розвитку професійної освіти у вузі [349].

5. Принцип інтелектуалізації, що сполучує спеціальну професійну підготовку фахівця з розвитком його кругозору і професійної культури, формуванням систем діяльнісного підходу до оволодіння окремими, міжпредметними й узагальненими знаннями, уміннями, навичками. Інтелектуалізація підготовки фахівця у вузі забезпечується вивченням загальнотеоретичних і соціокультурних дисциплін, матеріальної і духовної культури, розвитку соціально-економічних, освітніх систем, внеску в розвиток цих систем видатних учених свого часу. У ході засвоєння інформації, характерної для вищої освіти, у студентів формуються способи евристичних і проблемно-пошукових дій, прийоми і методи розумової і практичної діяльності, що

впливають на вироблення системного стилю мислення, цілісного світогляду [351].

6. Принцип безперервності освіти, що пов'язаний з оптимальним задоволенням реальних потреб майбутніх фахівців у спеціалізації, здійснюваної в ході практичної діяльності, стажування, підвищення кваліфікації, самоосвіти. Цей принцип припускає послідовність вузівської освіти з попередніми її етапами, багаторівневість самого процесу вищої освіти, безперервність постійного професійного вдосконалювання студента і спрямованість до своєї майбутньої життєдіяльності, високий рівень сформованості умінь самостійно учитися [385].

7. Принцип індивідуалізації і диференціації, що забезпечують індивідуально-творчий підхід до навчання студентів, що враховує аспекти індивідуальних особливостей студентів, повний розвиток їх особистісних і професійних інтересів, потреб, здібностей і можливостей. Сучасна вища освіта повинна ґрунтуватися на предметній системі навчання, що надає студентам можливість скласти індивідуальний навчальний план відповідно до обраної програми навчання [345;347].

8. Принцип інноваційності, що виявляється у варіативності, динамічності змісту, форм, методів і технологій підготовки студентів до різних видів педагогічної роботи в середніх, середньо-спеціальних і вищих навчальних закладах. Інноваційний характер освіти в сучасному вузі формує світогляд фахівців, в основі якого лежить здатність і можливість творчого перетворення соціальної дійсності, проектування, організації і здійснення професійної діяльності, що припускає варіативність розв'язання задач, багатокритеріальність контролеві й оцінки досягнутих результатів.

9. Національно-регіональний принцип, спрямований на задоволення вузами соціального замовлення в підготовці викладачів різних спеціальностей, необхідних навчальним закладам регіону, країни.

Цей принцип враховує соціальні, економічні, культурні умови розвитку професійної освіти і припускає органічний зв'язок навчально-виховного процесу з загальнолюдською і національною історією, культурою, ментальністю, традиціями народів України, її регіонів.

Освіта покликана прилучити молодь до вироблених людством знань, цінностей. Саме в цьому закріплена проблема змісту освіти. Зміст освіти – система наукових знань, умінь і навичок, оволодіння якими забезпечує всебічний розвиток розумових і фізичних здібностей учнів, формування їх світогляду, моралі та поведінки, підготовку до суспільного життя, до праці. На всіх етапах розвитку суспільства зміст освіти зазнавав якісних змін під впливом різних чинників: соціально-економічних відносин, рівня розвитку виробництва, науки, техніки і культури, розвитку освіти та педагогічної теорії, мети і завдань виховання, які ставить суспільство перед школою.

Система освіти в Україні будується згідно з принципами, сформульованими у ст. 6 Закону України "Про освіту", які проголошують: доступність для кожного громадянина всіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою; рівність умов кожної людини для повної реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку; гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей; органічний зв'язок зі світовою й національною історією, культурою, традиціями; незалежність освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій; науковий, світський характер освіти; інтеграція з наукою та виробництвом; взаємозв'язок з освітою інших країн; гнучкість і прогностичність системи освіти; єдність і спадкоємність системи освіти; неперервність і різноманітність освіти; поєднання державного управління і громадського самоврядування в освіті.

Розглянемо деякі існуючі і найбільш поширені концепції змісту освіти з точки зору відповідності їх завданням формування творчої, самостійно мислячої людини демократичного суспільства.

Одна з концепцій – технологічна – змісту освіти трактує його як адаптовані основи наук, але залишає поза увагою такі якості особистості, як здібність до творчості, уміння реалізувати свободу вибору, справедливе ставлення до людей. Даний підхід спрямований на пристосування людини до науки та виробництва, але не до повноцінного самостійного життя в демократичному суспільстві. Фактично людина тут є як фактор виробництва [50; 51; 72].

Друга концепція – інтеграційна – розглядає зміст освіти як сукупність знань, умінь і навичок, які потрібно засвоїти. Під змістом освіти тут можна розуміти ту систему наукових знань, практичних умінь і навичок, а також світоглядних і морально-естетичних ідей, які необхідно засвоїти людині у процесі навчання. Це означення цілком узгоджується з конформістськими позиціями, оскільки не розкриває характеру цих знань і умінь і не ґрунтується на аналізі всього складу культури людини. Передбачається, що оволодіння знаннями та уміннями дозволить людині адекватно функціонувати в середині існуючої суспільної структури [20; 90].

Третя концепція – культуровідповідна – розглядає вирішення завдань, пов'язаних з функціонуванням окремих сфер життя суспільства, вимагає не лише оволодіння певним навчальним змістом, але й розвиток таких якостей, як сила волі, відповідальність за свої дії, за долю суспільства і країни. Розвиток у людини таких якостей, формування в неї ціннісно значимих запитів і прагнень, залучення її до самоосвіти є важливою сферою суспільного життя, будучи одночасно умовами функціонування інших його сфер. В найбільшій мірі відповідає цим засадам гуманістичного мислення концепція змісту освіти як педагогічно адаптованого соціального досвіду у всій його структурній

повноті. Крім "готових" знань і досвіду здійснення способів діяльності, ця концепція передбачає також досвід творчої діяльності і досвід емоційно-ціннісних відношень [88; 108].

Четверта концепція – гуманістична – розглядає ідеї гуманізації освіти. Так, під змістом освіти тут можна розуміти педагогічно адаптовану систему знань, умінь і навичок, досвіду творчої діяльності і емоційно-вольового ставлення, засвоєння якого покликано забезпечити формування всебічно розвиненої особистості, підготовленої до відтворення або збереження і розвитку матеріальної і духовної культури суспільства. Отже, при такому підході до визначення сутності змісту освіти абсолютною цінністю є не відчужені від особистості знання, а сама людина. Такий підхід забезпечує свободу вибору змісту освіти з метою задоволення освітніх, духовних, культурних і життєвих потреб особистості, гуманне ставлення до неї, становлення її індивідуальності і можливості самореалізації в культурно-освітньому просторі [5; 15].

Кожна із зазначених концепцій освіти спрямована на задоволення відповідних потреб людини у сучасному світі. Але зазначимо, що кожна із концепцій представляє собою розвиток людини, який може відбуватися з участю педагога або без неї. Але кожна освітня концепція оснований на сукупності навчально-виховного та самоосвітнього процесів, спрямована на вирішення завдань освіти, виховання і розвитку особистості відповідно до державного освітнього стандарту [145].

Розглядаючи освіту як систему, процес і результат пізнання, прийнято виділяти відповідні моделі освіти. Розглянемо їх детальніше.

Модель освіти як державно-відомчої організації. У цьому випадку система освіти розглядається структурами державної влади як самостійний напрям у низці інших галузей народного господарства. Будується вона по відомчому принципу з жорстким централізованим визначенням цілей, змісту освіти, номенклатури навчальних закладів і навчальних дисциплін у рамках того або іншого типу освітньої системи.

При цьому навчальні заклади однозначно підпорядковуються і контролюються адміністративними або спеціальними органами [9; 16].

Модель розвиваючої освіти (В.В. Давидов, В.В. Рубцов). Ця модель передбачає організацію освіти як особливої інфраструктури через широку кооперацію діяльності освітніх систем різного рангу, типу та рівня. Така побудова дозволяє забезпечувати та задовольняти потреби різних верств населення країни в освітніх послугах; швидко вирішувати освітні завдання і забезпечувати розширення спектру освітніх послуг. Освіта також отримує реальну можливість бути затребуваним іншими сферами – прямо, без додаткових погоджень з державною владою. У цьому випадку сфера освіти виступає як ланки соціальної практики [30; 64].

Традиційна модель освіти (Ж. Мажо, Л. Кро, Ж. Капель, Д. Равич, Ч. Фінн та ін.). Це модель систематичної академічної освіти як способу передачі молодому поколінню універсальних елементів культур минулого, роль якого зводиться в основному до відтворення культури минулого. Основну роль освіти традиціоналісти вбачають у тому, щоб зберігати і передавати молодому поколінню елементи культурної спадщини людської цивілізації. Перш за все під цим мається на увазі різноманіття знань, умінь і навичок, ідеалів і цінностей, що сприяють як індивідуальному розвитку людини, так і збереженню соціального порядку. Відповідно до концепції традиціоналізму освітня система повинна переважно вирішувати завдання формування базових знань, умінь і навичок, у рамках його склалася культурно-освітньої традиції, що дозволяють індивіду перейти до самостійного засвоєння знань, цінностей і умінь більш високого рангу в порівнянні з освоєними [35; 76; 77].

Раціоналістична модель освіти (П. Блум, Р. Ганьє, Б. Скіннер, та ін.). Така модель передбачає таку його організацію, яка передусім забезпечує засвоєння знань, умінь, навичок і практичне пристосування

молодого покоління до існуючого суспільства. У рамках даної моделі забезпечується передача-засвоєння тільки таких культурних цінностей, які дозволяють молодій людині безболісно вписуватися в існуючі громадські структури. При цьому будь-яку освітню програму можна перевести в "поведінковий" аспект знань, умінь і навичок, якими слід оволодіти в процесі освіти [161; 192; 194].

Феноменологічна модель освіти (А. Маслоу, А. Комбс, К. Роджерс та ін.). Вона передбачає персональний характер навчання з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей людини, дбайливе і шанобливе ставлення до їх інтересів і потреб. Його представники відкидають погляд на навчання як на "освітній конвеєр". Освіту вони розглядають як гуманістичну в тому сенсі, щоб вона найбільш повно і адекватно відповідає справжній природі людини, допомагає їй знайти те, що в ній вже закладено природою, а не "відливати" в певну форму, придуману кимось заздалегідь, апріорі. Педагоги даної орієнтації створюють умови для самопізнання і підтримки унікального розвитку кожного учня у відповідності з успадкованою їм природою, надають як можна більше свободи вибору і умов для реалізації дитиною своїх природних потенціалів і самореалізації. Прихильники даного напрямку відстоюють право індивіда на автономію розвитку і освіти [50; 51; 65].

Неінституційна модель освіти (П. Гудман, І. Ілліч, Ж. Гудлед, Ф. Клейн, Дж. Холт, Л. Бернар і ін.). Ця модель орієнтована на організацію освіти поза соціальних інститутів, зокрема шкіл і вузів. Це освіта на "природі", за допомогою мережі Інтернет, в умовах "відкритих шкіл", дистанційного навчання та ін. Основними елементами освіти як конкретного освітнього закладу є:

– цілі, зміст, засоби і способи отримання освіти та форми організації освітнього процесу;

- освітній процес як єдність навчання, виховання і розвитку людини;
- суб'єкти та об'єкти освітнього процесу, а також освітнє середовище;
- результат освіти, тобто рівень освіченості людини в даному навчальному закладі [63; 69; 81;378].

Функціонування будь-якої освітньої моделі підпорядковане тій чи іншій мети. Освітні цілі зазначених моделей – це свідомо визначені очікувані результати, яких прагне досягти суспільство, країна, держава за допомогою відповідної моделі в найближчому майбутньому. Ці цілі соціально залежні від різних умов: від характеру суспільства, від державної освітньої політики, від рівня розвитку культури і всієї системи освіти і виховання в країні, від системи головних цінностей.

Кожна із зазначених моделей відповідно має свої особливості. Але на наш погляд найбільш перспективною в сучасному світі є неінституційна модель. Саме ця модель може поєднувати в собі технологічний прогрес та закордонний досвід в області системи освіти. Ця модель може поєднати освітні об'єкти та суб'єкти освітнього процесу в умовах єдиного освітнього середовища незалежно від місця розташування. Тому рівень освіченості людини, яка здобуває освіту в межах зазначеної моделі, може перейти на новий якісний рівень.

Освіта в сучасному світі грає інтегративну роль при формуванні соціальних спільнот, соціальних інститутів суспільства, формуванні взаємодіючої особистості. Вона є єдиним інститутом суспільства, на якому будується найбільша кількість взаємин між соціальними спільнотами та представниками їх. Освіта готує для людства готові зразки поведінки і обуславлює можливість розвитку їх. Саме завдяки освіті здійснюється обмін знаннями, інформацією, а, отже, і можливостями між верствами суспільства, між колективами, державами, людьми; так здійснюється комунікативна функція освіти. Всякі функції

освіти зумовлюють взаємодію, інтеграцію в суспільстві, що обумовлює гуманітарна функція освіти, з якої походять всі інші функції інституту освіти, роль і значення яких в суспільстві дуже суттєві.

Важливою функцією освіти є систематичне навчання і виховання членів суспільства, орієнтовані на оволодіння певними знаннями (перш за все науковими), ідейно-моральними цінностями, уміннями, навичками, нормами поведінки, зміст яких визначається соціально-економічними і політичними відносинами суспільства, рівнем його матеріально-технічного розвитку.

Вища освіта допомагає отримати свідомо визначені очікувані результати, яких прагне досягти дане суспільство, країна, держава за допомогою сформованої системи освіти в цілому в даний час і в найближчому майбутньому. Вища освіта — це рівень знань, що набуваються у вищих навчальних закладах, необхідний фахівцям вищої кваліфікації в різних галузях народного господарства, науки і культури [90; 114].

Згідно з новим Законом України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року, вища освіта визначається як сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти [56].

Освіта тісно пов'язана з наукою. Наука, будучи рушійною силою розвитку суспільства в цілому і освіти зокрема, об'єктивно є тією базою, на якій будується вся сфера освіти і забезпечується її функціонування. Наука відповідає за змістовне наповнення всіх навчальних дисциплін. Сучасний зв'язок освіти і науки представляє собою взаємовигідний

зустрічний рух, адаптує їх кращі характеристики і дає можливість, зрештою, сформувати цілісність науково-освітнього «простору».

У Проекті Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” зазначається, що наука — це сфера діяльності людини, яка спрямована на одержання, вироблення і систематизацію у вигляді теорій, гіпотез, законів тощо, нових знань про навколишній світ. Основою науки є збір, оновлення, систематизація, критичний аналіз фактів, синтез нових знань або узагальнень, що описують природні або суспільні явища, які досліджуються, та дозволяють будувати причинно-наслідкові зв'язки між явищами і прогнозувати їх перебіг [114].

З філософської точки зору наука є суцільна, безперервна модифікація. Вона постійно розвивається. Наука, безсумнівно, має величезне значення для життя сучасної людини, технології і охорони здоров'я. Вона є складним багатостороннім явищем — це і соціальний інститут, і вид професійної діяльності, і система знання [10; 19; 53; 358]. Головна її особливість — спрямованість на отримання нового знання, яке передбачає можливість його використання та практичного застосування. Тобто, наука — це діяльність в системі суспільного розподілу праці, спрямована на отримання нового знання з метою оптимізації всієї іншої людської діяльності.

Науку визначають як сферу людської діяльності, що має своєю метою збір, накопичення, класифікацію, аналіз, узагальнення, передачу і використання достовірних відомостей, побудова нових або покращення існуючих теорій, що дозволяють адекватно описувати та прогнозувати розвиток природних процесів, до яких можна віднести природничі науки та природознавство або громадських процесів, зокрема гуманітарних наук [14; 360].

Система наук умовно ділиться на природничі, суспільні, гуманітарні та технічні галузі. Зародившись в стародавньому світі у

зв'язку з потребами суспільної практики, почала складатися з 16 – 17 ст. і в ході історичного розвитку перетворилася на найважливіший соціальний інститут, який справляє значний вплив на всі сфери суспільства і культуру в цілому. Обсяг наукової діяльності з 17 ст. подвоюється приблизно кожні 10 – 15 років за рахунок зростання відкриттів, наукової інформації, числа наукових працівників. У розвитку науки чергуються екстенсивні і революційні періоди – наукові революції, що призводять до зміни її структури, принципів пізнання, категорій і методів, а також форм її організації; для науки характерно діалектичне поєднання процесів її диференціації та інтеграції, розвитку фундаментальних і прикладних досліджень [33; 55; 61; 75].

Особливість наукових знань полягає в глибокому проникненні в суть явищ, у їхньому теоретичному характері. Наукове знання починається тоді, коли за сукупністю фактів усвідомлюється закономірність – загальний і необхідний зв'язок між ними, що дозволяє пояснити, чому дане явище протікає так, а не інакше, передбачити подальший його розвиток. Згодом д наукові здобутки переходять в сферу практики. Безпосередні цілі науки – опис, пояснення і передбачення процесів та явищ дійсності, тобто в широкому розумінні її теоретичне відображення [52; 114].

До основних функцій науки можна віднести наступні:

- опис, що передбачає фіксацію даних спостережень та експериментів;
- пояснення, яке спрямовує на розкриття внутрішнього механізму явища, що вивчається;
- передбачення, що забезпечує логічний висновок із наявних даних про існування невідомих явищ [14; 98; 98].

Під наукою науковці розуміють всю складну систему знань, отриманих в результаті цієї діяльності і складових наукову картину

світу. По суті наука – це особливий вид пізнавальної діяльності, спрямованої на оволодіння знаннями про навколишній світ. Взаємодіє наука з іншими видами пізнавальної діяльності: буденним, художнім, релігійним, міфологічним, філософським осягненням світу. Наука ставить своєю метою виявити закони, відповідно до яких об'єкти можуть перетворюватися в людській діяльності. Вона може вивчати і людину як суб'єкта діяльності, але теж в якості особливого об'єкта. Для науки характерний предметний і об'єктивний спосіб розгляду світу, що відрізняє її від інших способів пізнання. Ознака предметності та об'єктивності знання виступає найважливішою характеристикою науки, але цих параметрів недостатньо для визначення її специфіки, оскільки окремі об'єктивні і предметні знання може давати і буденне пізнання [139; 150; 361].

Наука – це особливий вид людської пізнавальної діяльності, спрямований на вироблення об'єктивних, системно організованих і обґрунтованих знань про навколишній світ. Основою цієї діяльності є збір фактів, їх систематизація, критичний аналіз і на цій базі синтез нових знань або узагальнень, які не тільки описують спостережувані природні або суспільні явища, але й дозволяють побудувати причинно-наслідкові зв'язки, і як наслідок – прогнозувати. Особливостями індивідуальної та колективної наукової діяльності є такі аспекти як соціальний інститут, процес, результат [140; 133; 362].

Термін "наука" є історично сформованою формою людської діяльності. Вона спрямована на пізнання і перетворення об'єктивної дійсності, таке духовне виробництво, яке має своїм результатом цілеспрямовано відібрані і систематизовані факти, логічно вивірені гіпотези, узагальнюючі теорії, фундаментальні і часткові закони, а також методи дослідження. Наука – це одночасно і система знань та їх духовне виробництво, і практична діяльність на їх основі [140; 135].

Сучасна наука – надзвичайно розгалужена сукупність окремих наукових галузей. Предметом науки є не тільки різні форми і види руху матерії, але і їх відображення в свідомості, тобто сама людина. Зі свого предмета науки діляться на природно-технічні, які вивчають закони природи і способи її освоєння і перетворення, і суспільні, які вивчають різні суспільні явища і закони їх розвитку, а також самої людини як істоти соціальної (гуманітарний цикл). Серед суспільних наук особливе місце займає комплекс філософських дисциплін, що вивчають найбільш загальні закони розвитку і природи, і суспільства, і мислення [139; 202].

Науку також визначають як особливу форму пізнавальної діяльності спрямовану на вироблення нових системно-організованих об'єктивних і аргументованих знань про світ. Хоча наука базується на повсякденному пізнанні вона все ж відрізняється від нього. Якщо буденне пізнання має справу тільки зі світом повсякденного досвіду і дає людині поверхове знання про світ, то наука виходить за межі повсякденного людського життя і являє собою спробу раціонального теоретичного осягнення сутнісних характеристик предметів і явищ. Мета наукової діяльності – надати людині об'єктивне систематичне знання про світ, розкрити об'єктивні причини і закони світобудову. Тому характерною рисою наукового пізнання є об'єктивність, тобто відображення явищ і закономірностей дійсності такими, якими вони існують поза і незалежно від волі, думок, бажань суб'єкта пізнання. Всі але направлено на винятку не властивих предмету дослідженні суб'єктивістських моментів. Для наукової діяльності характерно також використання специфічних засобів дослідження та особлива і специфічна мова. Так само відмінною рисою наукової діяльності можна назвати те, що наука працює не тільки з об'єктами наявної практики, але й виходить за її рамки. Наука напрацьовує такі знання, які можуть використовуватися лише в майбутньому. Тому наукова діяльність носить випереджаючий характер [14; 61; 70].

Наука – це система знань, про природу, суспільство і мислення, що постійно розвиваються. Це результат специфічної діяльності людей з виробництва знань, тобто результат наукової творчості. Наука є системою свідомості і діяльності людей, спрямована на досягнення об'єктивно істинних знань і систематизації, доступна людині і суспільству інформації [55; 70].

В цілому наука – це складне суспільне явище, що має різноманітні зв'язки зі світом. Її можна розкрити з чотирьох основних сторін. Теоретична сторона передбачає систему об'єктивного знання про істотні зв'язки дійсності. З боку суспільного поділу праці як вид суспільної діяльності. З точки зору інституційного, як певної організації. Для розвитку науки потрібна її організація – лабораторії та інститути. З боку практичної ролі, суспільної функції. Всі зазначені сторони тісно взаємопов'язані [26].

Наука – це динамічна система об'єктивно істинних знань про істотні зв'язки дійсності, одержуваних і розвиваються в результаті суспільної діяльності та в результаті їх застосування в безпосередню практичну службу [133].

Під наукою розуміють сферу людської діяльності, функція якої вироблення і теоретична систематизація об'єктивних знань про дійсність; одна з форм суспільної свідомості; включає як діяльність по отриманню нового знання, так і її результат – суму знань, що лежать в основі наукової картини світу; позначення окремих галузей наукового знання. Безпосередні цілі – опис, пояснення і передбачення процесів і явищ дійсності, що складають предмет її вивчення, на основі відкритих нею законів [98; 150].

Національний освітній глосарій визначає науку – як систему знань про закономірності розвитку природи, суспільства і мислення. Також вони визначають науку як окрему галузь таких знань. Наука представлена як система знань про закономірності розвитку природи,

суспільства і мислення і про способи планомірного впливу на навколишній світ [94].

Тлумачний словник української мови трактує термін «наука» як одну з форм суспільної свідомості, що дає об'єктивне відображення світу та систему знань про закономірності розвитку природи і суспільства та способи впливу на навколишній світ [138]

Англійський енциклопедичний словник надає таке визначення дефініції «наука»: це безустанна багатовікова робота думки звести до системи всі явища нашого світу, що пізнаються. Вона не є і ніколи не буде закінченою книгою [17]. Науку в цілому можна розглядати з трьох точок зору: як особливу систему знань; як систему специфічних організацій і установ із працюючими в них людьми, які виробляють, зберігають і поширюють ці знання; як особливий вид діяльності, систему наукових досліджень. Наука – це одночасно і система знань та їх духовна проникливість, і практична діяльність на їх основі.

Ми будемо вважати науку історично-сформованою формою людської діяльності, яка опирається на технологічний прогрес та спрямована на пізнання і перетворення об'єктивної дійсності, таке духовне виробництво, яке має своїм результатом цілеспрямовано відібрані і систематизовані факти, логічно вивірені гіпотези, узагальнюючі теорії, фундаментальні і часткові закони, а також методи дослідження.

Освіту та науку покладено в основу підготовки кадрів. Підготовка фахівця уявляє собою процес навчання навичкам, необхідним для виконання певної роботи, групи робіт. У педагогічному енциклопедичному словнику цей термін визначається як система професійного навчання, що має на меті прискорене придбання навичок, необхідних для виконання певної роботи, групи робіт [332.с.223].

У словнику професійної освіти С.М. Вишнякової підготовка визначається як процес оволодіння знаннями, навичками і вміннями, що

дозволяють виконувати роботу в певній галузі діяльності. Така підготовка має на меті прискорене придбання навичок, необхідних для виконання певної роботи чи групи робіт, і не має на увазі підвищення освітнього рівня тих, хто навчається [333].

Новий словник педагогічних термінів та понять надає інше визначення підготовки фахівця. У цьому словнику зазначається, що підготовка представляє собою систему організаційних та педагогічних заходів, що забезпечує формування в особистості професійної спрямованості знань, навичок, умінь і професійної готовності до такої діяльності. Здійснюється в рамках навчання в педагогічних вузах, університетах та на факультетах підвищення кваліфікації. Причому автори словника підкреслюють, що важливий компонент якісної підготовки фахівця є педагогічна практика [334].

Схема підготовки кадрів для науково-технічної та культурної сфери, що визначає подальший розвиток науки та наукоємного виробництва країни, здійснюється в три етапи. Перший етап – це школа, де закладається фундамент знань і культури людини. При цьому мають враховуватися нові методичні можливості, пов'язані з розвитком засобів, комп'ютеризації та зв'язку. Другий етап – університети. По завершенню навчання в університеті, студент ще не фахівець, але добре підготовлений для подальшого навчання та вдосконалення отриманих в університеті знань. І третій етап – це навчання в спеціалізованих Науково-освітніх центрах, які створюються при Інститутах Академії наук, при університетах та прикладних науково-дослідних інститутах, що мають хороші наукові традиції. У науково освітньому центрі, студент, в процесі навчання, набуває конкретні знання, які потрібні для його практичної чи наукової роботи. Також представляє цінність і те, що більшу частину навчального часу він проводить в лабораторіях, бере участь у житті інституту, установи виконує конкретні завдання, аналізує результати і звітує за виконану роботу [2; 3].

Освітньо-наукова підготовка фахівця передбачає здобуття умінь і навичок, відповідних щодо певної спеціальності, необхідних для виконання досліджень на досить високому рівні. Вона сприяє підвищенню освітнього та наукового рівня за фахом. При виникненні необхідності держава створює умови для здобуття освітньої та наукової підготовки на основі середньої освіти. Підготовка фахівця може здійснюватись як в спеціальній установі освіти в порядку індивідуальної підготовки у кваліфікованого фахівця [5; 365;386].

Слід зазначити, що освітньо-наукова підготовка фахівця передбачає здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю [151]. У новому словнику методичних термінів і понять підготовку фахівця визначають як систему організаційних і педагогічних заходів, що забезпечує формування в особистості спеціальної спрямованості знань, навичок, умінь і готовності до діяльності [94]. Освітньо-наукова підготовка має на меті прискорене придбання студентами навичок, необхідних для виконання певної роботи, групи робіт.

В сучасному світі освітньо-наукова підготовка стає фундаментом для удосконалення людини, зростання її освіченості. Сучасний бурхливий розвиток інформаційного суспільства випереджає можливості задоволення попиту на освітньо-наукову підготовку магістрів. Зараз навчальні заклади готують магістрів до роботи, якої ще не існує, використовуючи застарілі технології. Так, наприклад, за даними міжнародних експертів, 10 найбільш затребуваних в 2010 р. професій в 2004 р. не існували. Оскільки кількість нової науково-технічної інформації подвоюється кожний рік, то для магістрантів, які навчаються два роки, це означає, що половина тих знань, які вони отримуватимуть, втратять свою новизну до кінця другого року навчання [335].

Освітньо-наукова підготовка магістра – це цілеспрямований процес здобуття освітньо-наукових навичок, необхідних для виконання певних видів наукових робіт та досліджень. У роботах присвячених освіті та науці професійна підготовка визначається як процес оволодіння знаннями, навичками та вміннями, що дозволяють виконувати дослідження в певній галузі діяльності. Освітньо-наукова підготовка фахівця має на меті прискорене оволодіння учасниками навчального процесу навичками, необхідними для виконання певного виду наукової діяльності [5; 49].

У педагогіці освітня та наукова підготовка магістра представляє собою систему професійного навчання, що має на меті набуття освітніх, наукових та дослідницьких навичок, необхідних для виконання певної роботи, групи робіт. Така підготовка супроводжується підвищенням освітнього рівня та оволодіння такими знаннями, уміннями та навичками, які б сприяли подальшому саморозвитку та самоудосконаленню. [52; 65].

Освітньо-наукова підготовка магістра керується стандартами навчального закладу. Для розробки і модернізації стандартів освітньо-наукових магістерських програм були докладені великі зусилля, зокрема і за участю міжнародної спільноти. Магістр – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою [108; 113].

Згідно Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)», магістр – це освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, який на основі кваліфікації бакалавра або спеціаліста здобув поглиблені спеціальні уміння та знання інноваційного характеру, має певний досвід їх

застосування та продукування нових знань для вирішення проблемних професійних завдань у певній галузі народного господарства [108].

У своїх працях С.С. Вітвицька зазначає, що підготовка магістра будь-якої спеціальності можлива за умови тісного зв'язку спеціальних дисциплін, методики наукового дослідження зі спеціальності з використанням не тільки конкретних положень, але й її фундаментальних ідей і концепцій з урахуванням специфіки предмету [29; 30; 31].

Освітньо-наукова підготовка магістра передбачає здатність формувати наукове середовище і використовувати свої дослідницькі здібності в реалізації завдань інноваційної діяльності. В області освітньої і наукової діяльності магістр має бути підготовлений до розробки та реалізації дослідницьких моделей, методик, технологій і прийомів навчання, до аналізу результатів процесу їх використання в освітніх закладах різних типів [96; 150; 152].

Підготовка магістра освітньо-наукового напрямку представляє собою оволодіння вміннями планувати і проводити навчально дослідницьку діяльність, швидко знаходити способи вирішення проблем, пов'язаних з використанням експерименту в умовах сучасного розвитку наукових технологій. Вона також передбачає інтегративну особистісну освіту, з метою саморозвитку та самоудосконалення, яка включає в себе взаємопов'язаний теоретичний, практичний і психологічний елементи [20; 69].

Під освітньо-науковою підготовкою магістрів ми будемо розуміти процес систематичного і цілеспрямованого отримання спеціальних знань, умінь і навичок, що дозволяють виконувати дослідницьку роботу в певній науковій галузі. Освітньо-наукова діяльність магістра не є завершеною і на певних етапах свого розвитку переходить в самоосвіту, спрямовану на пізнання і перетворення об'єктивної дійсності, яке має своїм результатом цілеспрямовано

відібрані і систематизовані наукові факти, логічно вивірені гіпотези, узагальнюючі теорії, фундаментальні і приватні закони, а також методи дослідження.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій в XXI сторіччі зробив актуальною проблему модернізації системи освіти та науки. Сучасні системи набуття освіти змінюються і набувають масового дистанційного характеру. Очне навчання доповнюють навчальними курсами електронного формату. Навчальний курс представляє собою набір навчального контенту, який відповідає навчальній програмі підготовки фахівців відповідного напрямку. В сучасному світі набір навчального контенту відбувається в електронному форматі.

Розвиток LMS (Learning Management System) – систем керування навчанням – розширив можливості використання електронного навчального контенту. Навчальні курси електронного формату в умовах системи LMS спроможні забезпечити подання навчального матеріалу як у текстовому вигляді, так і в аудіовізуальному, а також надати можливість керувати навчальним процесом. Такі навчальні курси в сучасному світі прийнято називати дистанційними.

Під дистанційним курсом прийнято розуміти комплекс навчально-методичних матеріалів та освітніх послуг, створених у віртуальному навчальному середовищі для організації дистанційного навчання на основі інформаційних і комунікаційних технологій [46]. Дослідники підкреслюють, що дистанційний курс це запланована викладачем робота, яка спрямована на засвоєння поданої навчальної інформації студентом.

У своїх дослідженнях В.М. Кухаренко визначає дистанційний курс як розроблену з певним ступенем подробиці покрокова інструкцію з освоєння навчального курсу, тобто по досягненню цілей, сформульованих в його описі [81; 82].

Окреслюючи педагогічні аспекти навчання в умовах дистанційного курсу, О.О. Андреев, К.Л. Бугайчук та Н.О. Каліненко зазначають, що такий курс – це не лише сам текст занять, а цілісний процес, що передбачає активний обмін інформацією, думками з викладачем і студентами. Передбачається оплата за навчання, встановлюються контрольні терміни навчання; такий курс, як правило, входить у систему підготовки фахівця певної кваліфікації (бакалавра, магістра). У деяких випадках необхідно подавати сертифікат на предмет, що передує обраному курсу [101].

Взагалі поняття дистанційного курсу не часто наводяться у науковій літературі. Але для усіх більш зрозуміла його структура.

У своїй монографії В.Ю. Биков розглядає дистанційний курс як заплановану діяльність викладача для засвоєння структурованої інформації [12]. Вчений підкреслює, що дистанційний курс – це аналог навчально-методичного посібника для студентів, що навчаються за традиційною заочною формою та екстернатом. Фактично дистанційний курс – це розроблена з певним ступенем повноти покрокова інструкція з освоєння курсу, тобто із досягнення цілей, сформульованих в його описі [137].

Американські дослідники Д.Г. Глянс та М. Фореллі розглядають дистанційні курси як інформаційні продукти, які є достатніми для навчання за окремими навчальними дисциплінами [204].

У Проекті Положення про сертифікацію електронного навчального курсу вказано, що електронний дистанційний курс – це комплекс навчально-методичних матеріалів та освітніх послуг, створених для організації індивідуального та групового навчання з використанням дистанційних технологій [108].

У нашому дослідженні будемо дотримуватись визначення терміну «дистанційний курс» як структурованого навчального матеріалу з

певного напрямку, що вирішує заздалегідь визначені цілі навчання та базується на використанні інформаційно-комунікаційних технологій.

Технологічний прогрес та ряд нормативних документів передбачають відкритість навчальних матеріалів у дистанційних курсах, які супроводжують навчальний процес. Саме тому дистанційні курси стають відкритими. Розробляються навіть спеціальні програми та платформи з відкритим кодом. Відкриті дистанційні курси передбачають відкритий зміст, де термін «відкритий» використовується в сенсі свободи від інтелектуальної власності та дозволяє повторне використання вмісту. Відкритість дистанційного курсу означає, що матеріали курсу та результати спільної роботи знаходяться в мережі Інтернет у відкритому для учасників доступі [81; 185].

Британські педагоги Дж. Давьес та М. Грейф зазначають, що відкритий дистанційний курс – це по суті відкрита практика, яка розглядається як прозора діяльність учасників навчального процесу [186]. Створення змісту вимагає часу, зусиль, ресурсів і відкриває численні дискусії навколо прав інтелектуальної власності. Це особливо корисно для дорослої людини. Відкритий дистанційний курс можна розглядати як професійне середовище, де майбутній або сформований фахівець приходить в курс з різними навичками і потребами. Навчальна програма відкритого курсу дозволяє підлаштовуватися до відвідувачів курсу у процесі навчання [221; 223].

Зарубіжні освітяни під відкритим дистанційними курсами розуміють такі дистанційні курси, контент яких є доступним для будь-якої людини. І також підкреслюють, що такі курси передбачають використання новітніх мультимедійних технологій та ресурсів мережі Інтернет з метою підвищення якості навчання. Відкриті дистанційні курси забезпечують підтримку доступу до інформаційних ресурсів та сервісів, так само як і завдяки можливості обміну досвідом та співпраці [199; 205].

Відкритий дистанційний курс представляє собою такий курс, у якому викладач відіграє важливу роль у забезпеченні взаємодії, обміну інформацією та ресурсами, участі в дискусії і сприяє зростанню знань відвідувачів курсу [211].

Поняття відкритого дистанційного курсу означає усунення бар'єрів у навчанні, можливість кожної людини навчатись незалежно від фізичного місця перебування та застосування сучасних технологій навчання [207].

Представлене в українській науковій літературі трактування сутнісних характеристик відкритого дистанційного курсу свідчить про існування різних точок зору на досліджувану дефініцію.

Дослідники співвідносять відкритий дистанційний курс як елемент евристичної освіти, що реалізується за допомогою мережі Інтернет та базується на застосуванні учнями телекомунікаційних методів конструювання знань, набуття досвіду спілкування з усім світом [12; 81].

Також відкритий дистанційний курс можна розглядати як формалізовану освітню систему, у якій доступ до освітніх ресурсів забезпечується кожному бажаючому без перевірки вхідних параметрів знань, в якій використовуються сучасні технології, що в максимальному ступені враховують бажання та можливості того, хто навчається. На їхню думку, завданням відкритої освіти є підготовка тих, хто навчається, до повноцінної та ефективної участі в суспільних і професійних сферах життя в умовах інформаційного суспільства [157; 171].

У нашому дослідженні ми будемо вважати відкритий дистанційний курс як сукупність структурованого уніфікованого матеріалу в межах єдиного навчального середовища, доступ до якого забезпечується кожному учаснику без перевірки вхідних параметрів знань.

Концепція відкритих дистанційних курсів передбачає інтеграцію способів засвоєння навчального матеріалу, вільне користування різноманітними інформаційними системами, які відіграють таку саму роль у навчально-виховному процесі, як і безпосередній навчальний процес. Відкриті дистанційні курси визначають особистісну спрямованість процесу навчання, забезпечують розвиток інформаційної культури та призводять до зміни ролі викладача [187].

В умовах технологічного прогресу розширюється доступ до відкритих дистанційних курсів. Дистанційні курси набувають відкритості і, як наслідок, масовості. В педагогічній літературі з'являється термін «масовий дистанційний курс», так як дистанційне навчання набуває масового характеру.

Зарубіжні дослідники надають кілька визначень терміну «масовий» [198; 197; 210]:

1. Такий, у якому беруть участь широкі маси, велика кількість людей, який виявляється в багатьох випадках та стосується великої кількості людей.
2. Призначений для широких мас, загальнодоступний.
3. Який належить до широких мас, є представником цих мас.
4. Який виробляється, здійснюється у великій кількості.

Навчання у масових відкритих дистанційних курсах вимагає активної участі всіх учасників. Це часто призводить до формування підмереж студентів для вирішення окремих питань. Масовий відкритий дистанційний курс ґрунтується на активній участі сотень і тисяч студентів, які самі організовують участь відповідно до цілей навчання, попередніх знань і навичок, а також загальних інтересів [162].

По суті масовий відкритий дистанційний курс є моделлю семантичної мережі, де система управління навчальним процесом зводиться до одного вузла в мережі і використовується в основному для задач управління [156; 157; 173].

Масовий відкритий дистанційний курс – це такий дистанційний курс, доступ до навчальних матеріалів якого є відкритим і який має глобальний, а не регіональний характер і виходить за межі університету. Зазначений курс оснований на сучасних інформаційних та комунікаційних-технологіях і зменшує бар'єри у навчанні. Він підвищує самостійність студентів, вони набувають професійних навичок для участі в глобальних взаємодіях. Масові відкриті дистанційні курси є полігоном для зростання знань у розподіленому, глобальному, цифровому світі і мають велике значення для майбутнього суспільства [166; 167].

Ми будемо розуміти під *масовим відкритим дистанційним курсом* сукупність структурованого уніфікованого матеріалу в межах єдиного навчального середовища, доступ до якого не обмежується представниками єдиного навчального закладу, а надається широким масам населення без перевірки вхідних параметрів знань.

Таким чином, в умовах сучасного технологічного розвитку майбутньому магістру в процесі освітньо-наукової підготовки необхідно самому докласти зусиль для структурування матеріалу. Він сам має нести відповідальність за той світогляд, що в нього складеться. Освіта магістра – це процес і результат систематичного і цілеспрямованого його навчання. Але по завершенню навчального закладу освіта має переходити в самоосвіту та набуває наукового та мистецького рівня. Наука ж є історично-сформованою формою людської діяльності, яка спрямована на пізнання і перетворення об'єктивної дійсності, таке духовне виробництво, яке має своїм результатом цілеспрямовано відібрані і систематизовані факти, логічно вивірені гіпотези, узагальнюючі теорії, фундаментальні і приватні закони, а також методи дослідження. Під освітньо-науковою підготовкою магістрів можна розуміти процес систематичного і цілеспрямованого отримання спеціальних знань, умінь і навичок, що дозволяють виконувати

дослідницьку роботу в певній науковій галузі. Така підготовка має переходити в самоосвіту, причому масового характеру, спрямовану на пізнання і перетворення об'єктивної дійсності, яка має своїм результатом цілеспрямовано відібрані і систематизовані наукові факти, логічно вивірені гіпотези, узагальнюючі теорії, фундаментальні і приватні закони, а також методи дослідження. Забезпечення освітньо-наукової підготовки та в подальшому самоосвіти може здійснюватись за допомогою масових відкритих дистанційних курсів, які представляють собою сукупність структурованого уніфікованого матеріалу в межах єдиного навчального середовища, доступ до якого не обмежується представниками єдиного навчального закладу, а надається широким масам населення без перевірки вхідних параметрів знань. Такі курси можуть забезпечити та підвищити якість освітньо-наукової підготовки магістрів.

1.2. Методологічні підходи дослідження проблеми освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсах.

Сучасний інформаційний світ вимагає переосмислення підходів до отримання вищої освіти. Інформаційні і телекомунікаційні технології на сьогодні є галуззю науки і техніки, яка найбільш інтенсивно розвивається як за кордоном, так і в Україні. Динамічний розвиток телекомунікаційної інфраструктури, теоретико-методичне обґрунтування дидактичних можливостей дистанційного навчання, розвиток його програмної і методичної підтримки уможливають організацію такого навчального процесу, в якому максимально враховуються особливості, здібності і схильності кожного з тих, хто навчається, а також достатньою мірою забезпечується диференціація навчання. Вища освіта перебуває на шляху удосконалення за рахунок дистанційних технологій. Навчання супроводжується інтерактивними